

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Anvendt filosofi

Zeller, Jörg

Publication date:
2010

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Zeller, J. (2010). *Anvendt filosofi*. Institut for Uddannelse, Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Anvendt filosofi – nogle få overvejelser

Jörg Zeller

Forbemærkning

1. Jeg starter med en sørgelig konstatering omkring filosofi og et medfølgende spørgsmål omkring dens anvendelse.
2. Derefter tegner jeg en karikatur af begrebet 'anvendt filosofi'.
3. Til sidst kaster jeg mig ud i nogle bemærkninger om filosofiens særkende og deraf følgende funktion mhp. dens anvendelse.

Mine overvejelser

Jeg kommer til punkt 1. Det er blevet ofte konstateret, at der ikke findes et filosofisk system eller en læremening, der viste sig holdbart gennem historien.

På den baggrund kan man spørge, hvad det er ved filosofi, der skulle kunne gøre dens anvendelse til et fornuftigt eller værdifulgt foretagende.

Jeg går videre til punkt 2. Holder man sig til vor tids begrebsbrug, så skulle man mene, at vi ikke kun lever i et informationssamfund, der reproducerer og udvikler sig vha. en oplevelsesøkonomi, men ligeledes i en tidsalder af anvendt filosofi. Der findes tilsyneladende ikke grænser for filosofiens anvendelse – enhver virksomhed, enhver organisation, enhver forening skal have sin egen filosofi. En virksomhed, der ikke formår at binde sine serviceydelser eller sin produktion sammen med sit bogholderi, sin marketingstrategi og personalepolitik gennem den rette virksomhedsfilosofi, er på forhånd tabt i konkurrencen. En fodboldcoach, der ikke formår at begejstre sine spillere til at give deres yderste i hver eneste fodboldkamp, vil blive hurtigt udskiftet med en coach, der har sin coachingsfilosofi i orden.

Begrebet 'filosofi' får i denne tilsyneladende grænseløse anvendelighed en noget tåget betydning i retning af 'mening med' eller 'hensigt med' eller 'formål med' den virksomhed, der skal have sin helt egen filosofi.

Som filosof skulle man være glad for så megen filosofi i omløb. Filosofien i dette omløb kunne beskrives på den måde: alt giver mening, såfremt det medfører succes. Da succes i en omskiftelig verden er en tidsbegrænset og omkostningsfuld størrelse, er der en god chance for, at der i det lange

løb alle former for virksomheder kan gøres til en forbigående succes – våbenhandel eller økologisk landbrug, enevælde, diktatur eller demokrati, elitesport eller folkeidræt, massefyring eller aktivering af handikappede og langtidsledige.

Hvis filosofi skal give mening og føre til succes med alt muligt, man kan foretage sig, så er der ikke længere grænse for, hvad der kan være meningsfuld og på den måde filosofisk. Omkostningen for denne inflationære oppustning af det meningsfulde og filosofiske er dog, at det meningsfulde i det lange løb bliver tiltagende mere meningsløst, og filosofien i sin grænseløse kompatibilitet med hvilken som helst anden virksomhed bliver mere og mere intetsigende og værdiløs.

Men hvorfor løber filosofien i sin tilsyneladende hæmningsløse anvendelighed fare for at blive intetsigende og værdiløs? Mit svar er, at filosofiens inflationære anvendelse beror på en misforståelse. Den tillægger filosofien en *positiv* funktion – at forsyne hvad som helst med mening – mens den egentlig har en *negativ* funktion – nemlig at stille spørgsmålstegn ved alle de meninger, vi er parate til at forlene tingene og virksomheder med.

Jeg kommer til mit afsluttende punkt 3. For at give titlen 'anvendt filosofi' mening, må man derfor tage udgangspunkt i filosofiens særkende. Hvad er og kan filosofi, hvad andre vidensformer ikke kan? Jeg nævner to punkter, som jeg anser for relevante i forbindelse med overvejelser, hvilken mening anvendelse af filosofi kunne have.

Det første punkt er filosofiens arbejdsmåde - at gå hhv. tænke ”bag om” andre videnskabende fremgangsmåder og tænkningsformer. Filosofiens ofte i den sammenhæng anførte aprioriske karakter siger det samme – nemlig at filosofi ikke er videnskab eller livspraktisk klogskab, men kikker viden- og klogskaben om hjørnet for at undersøge – på god Sokratiske vis – hvad videnskabs- og andre folk i alle mulige professioner gør for at blive vidende om hhv. kloge på noget. Filosofer forsøger ikke at forstå og forklare, hvordan verden er, men at aflure, hvad og hvordan mennesker *gør* for at forstå og forklare verden. Filosofi er hverken klogskab eller bagklogskab, men bag-om klogskab. Filosofi er ikke videnskab om verden, men videnskab om, hvad man må vide og kunne for at skabe eller skaffe sig viden. I den henseende må et studium i anvendt filosofi åbenbart indeholde en grundig uddannelse i *filosofisk metode*.

Denne metode er, hvad jeg – pars pro toto – vil kalde *begrebsarbejde*. Begreber er vores erfaringskondensater. Hvad vi erfarer, erfarer vi. Deri kan vi ikke tage fejl. Men hvordan vi sammenligner og adskiller, sammenfletter og opløser erfaringer til videnssammenhænge og

vidensbestanddele, altså hele det syntetiske og analytiske såkaldte tænkningsarbejde – heri kan vi tage fejl og tager ikke så sjældent grusomt fejl.

Et eksempel: oplevelses-økonomi er – simpelt nok – en begrebssyntese, der sætter begrebet 'oplevelse' og begrebet 'økonomi' sammen for at opnå forøget salg af varer eller ydelser gennem planlagte og med disse varer eller ydelser forbundne oplevelsestilbud. Nu er oplevelse en størrelse, der ikke kan planlægges – i hvert fald hvis man mener med 'oplevelse' eller 'erfaring' det, hvad der foregår i en persons bevidsthed, mens den oplever *noget*. Heller ikke dette noget – dvs. oplevelsens fænomenologisk såkaldte *intention* – kan planlægges. Det er – som fænomenologisk analyse gør klart – resultatet af hver eneste subjekts eget bevidsthedsarbejde. Det eneste, der kan planlægges mhp. andre personers oplevelser, er ting og situationer, der kan udløse bestemte typer af oplevelser – auditive, visuelle, taktile, synæstetiske osv.. Opførsel af et teaterstykke, en rockkoncert, en middag i selskab med bestemte mennesker er eksempler på bestemte slags oplevelsestilbud, der kan udløse meget forskellige tanker, perceptioner, ønsker, intentioner hos dem, der oplever dem. Oplevelse er mao. ikke noget, der kan beregnes som en forudsigelig proportion mellem investering og udbytte, som økonomisk planlægning gerne vil have det. Begrebet 'oplevelsesøkonomi' blander altså måske erfarings- og virksomhedsområder sammen, der ikke er kompatible. Man kan ikke uddrage kubikroden fra en fiskeret.

Kan man sige, videnskab tager udgangspunkt i det, der er givet, så kan man – for at karakterisere filosofiens metode – sige, at den ikke tager noget for givet. Det samme udtrykker Platons aperçu, at undre sig skulle være filosofiens oprindelse. Operationaliserer vi vores undren over det, der findes og foregår i verden, så sætter vi spørgsmålstegn ved det givne. Det, jeg kalder begrebsarbejdet, er operationaliseringen af det filosofiske undren

Det andet punkt, jeg vil nævne som filosofisk særegenskab, er filosofiens lidenskab for helhed og for sammenhænge. Det metodologiske bagom-blik, der skeler fra et givet begreb eller en givet begrebssammenhæng til de andre begreber eller begrebssammenhænge ved siden af, bagved, foran, indeni, nedunder osv., supplerer filosofi således gennem sin metafysiske trang til at kunne gøre sig et synoptisk overblik over ... – ja, over hvad? Svaret er i sidste, nemlig det filosofiske, ende: over alt, der findes – over verden og det, der forsøger at forstå den: subjektet. Filosofiens genstand er således subjekternes sammenhæng og interaktion med verden og andre subjekter.

Når psykologer føler sig nødsaget – for at arbejde videnskabeligt – at opdele det psykiske i forskellige psykiske fænomener, processer, tilstande, funktioner osv. samt at relatere dem til deres fysiologiske grundlag, biologiske baggrund og sociologiske udfoldelse, så prøver filosofen at sætte alt det sammen til et begreb om bevidsthed, indlejret i en gråzone af underbevidsthed og en spektralifarvet zone af forbevidst fysisk virkelighed. Kort sagt filosofen prøver at forstå, hvordan bevidsthed hænger sammen med resten – dvs. med at være til i en verden og mange derudfra tænkelige mulige verdener.

I den henseende må et studium i anvendt filosofi åbenbart indeholde en grundig filosofihistorisk uddannelse i filosofernes forsøg på at forstå sammenhængen mellem bevidsthed og væren i verden.

Filosofien adskiller sig i den sammenhæng fra andre videnskabende virksomheder ved ikke at besvare, men *stille* relevante spørgsmål mhp. væsentlige eksistensmål. Jeg skelner nemlig mellem *praktiske* og *væsentlige* eksistensmål. Praktiske mål ønskes opnået for at tilfredsstille personlige, kollektive eller samfundsmæssige behov. Disse kan være basale biologiske eller sociale behov. Væsentlige eksistensmål derimod er det, der bliver tilbage, hvis vi har gjort vores filosofiske arbejde – begrebsarbejdet og helhedsintuition – redeligt. Det er, hvad der bliver til overs af vores påstande, meninger, forhåbninger, ønsker, intentioner osv., efter vi har smidt dem ind i den Kartesianske tvivlsmølle og sat den i gang. Hvad der så kommer ud af møllen skulle være, hvad jeg vil kalde bæredygtige, eksistentielle værdier.

Slutning

Så lad mig slutte med en dristig formel: målet med filosofiens anvendelse må være at finde frem til tingenes og virksomheders eksistentielle værdi.